

MEĐUNARODNI SUD ZA KRIVIČNO GONJENJE OSOBA
ODGOVORNIH ZA TEŠKA KRŠENJA MEĐUNARODNOG PRAVA
POČINJENA NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE OD 1991.

IZJAVA SVJEDOKA

PODACI O SVJEDOKU:

Ime: Ekberg Daniel

Prezime Ime

Datum rođenja: 23.5.1963. Pol: muški

Nacionalnost: Švedanin

Trenutno zanimanje: zapovjednik bataljona u Švedskoj vojsci

Prethodno: vojni pomoćnik pukovnika Henricssona,
Štab NORDBAT-a, UNPROFOR, Tuzla, Bosna;
zapovjednik 8. čete u Varešu, Bosna

Jezici koje govori: švedski, engleski, njemački

Jezik/jezici koje piše: isti (ako se razlikuje od navedenih)

Datumi razgovora: 4. i 5. 7. 1995. i 1. i 2. 12. 1995.

Razgovore vodili: Trudie Gillissen, Susan Castro, Anna Gershman (popodne 4. 7.) i

Plony Bos (1. i 2. 12.)

Jezici korišteni u toku razgovora: engleski

Imena svih osoba prisutnih tokom razgovora: _____

Potpis/paraf:/potpisano, parafirano/

IZJAVA SVJEDOKA

U Švedsku vojsku sam stupio 1983. kao oficir zadužen za naoružanje. Veći dio službe sam proveo u Oklopnom puku u Strangnasu, u Švedskoj, gdje sam ostao sve do ljeta 1993. Radio sam kao instruktor na Švedskoj vojnoj akademiji. Služio sam u dvije misije u Bosni kao pripadnik zajedničkog Skandinavskog bataljona (NORDBAT) u Zaštitnim snagama Ujedinjenih nacija (UNPROFOR). Misije su trajale od 15.9. do 2.11.1993. i od sredine novembra 1993. do oktobra 1994. U vrijeme napada na Stupni Do bio sam vojni pomoćnik pukovnika Henricssona, danas brigadira, i imao sam čin majora. Od aprila do augusta 1994. bio sam zapovjednik 8. čete NORDBAT-a u Varešu.

U Sarajevo, u Bosni i Hercegovini, prvi sam put došao 15.9.1993. Iz Sarajeva sam odmah otišao u Tuzlu, gdje sam bio stacioniran. U Tuzlu sam poslan kao dio izviđačkog tima koji je trebao pripremiti teren za dolazak NORDBAT-a. Vareš je u to vrijeme izgledao kao normalan grad koji je imao civilne vlasti. U timu su osim mene bili i moj prevodilac - oficir Švedske vojske Richard Torkar, i još dva švedska vojnika. Jedan od njih se prezivao Milton.

Između 20.9. i 1.10.1993. odlazio sam u Vareš na sastanke sa Bobovačke brigade HVO-a, vojske bosanskih Hrvata, i zvaničnicima opštinskih vlasti. Bili su vrlo otvoreni za saradnju. S njima su me upoznali pripadnici Kanadske inženjerijske čete iz Vareša. U to vrijeme, činilo se da u Varešu nema većih problema. U Varešu sam za vrijeme tih obilazaka proveo ukupno dva dana.

Prilikom prvog obilaska sastao sam se s gradonačelnikom Vareša Antom Pejčinovićem, i to u njegovoj kancelariji. Sa mnim je bio i Torkar. Kasnije, u ljeto 1994., predstavnici bosanske Vlade Ekrem Mahmutović i Hašim Spahić su mi rekli da Pejčinović nije izabrani gradonačelnik. Gradonačelnik, koji je bio izabran - ne sjećam se kako se zvao, ali mislim da je to bio bosanski Hrvat Miroslav Pejčinović – bio je prisiljen otići. Sreo sam ga u aprilu ili maju 1994. u Kiseljaku, gdje je bio u izbjeglištvu. On je iz Vareša. Prilažem kopiju dokumenta broj 01-341/94, koji je potpisao Miroslav Pejčinović. Po njegovom potpisu na tom dokumentu, zaključio sam da bi on mogao biti izabrani gradonačelnik Vareša (Bilješka istražitelja: prilog 1). Muslimanka Mervana Hadžimurtešić bila je izabrana za njegovu zamjenicu. Na tom sastanku sam im rekao da će NORDBAT za dvije sedmice stići u Vareš da zamijeni Kanadane. Na sastanak je kasnije došao i Emil Harah. Mislim da Krešimir Božić nije bio tamo. Harah je rekao da je zapovjednik Bobovačke brigade HVO-a. Atmosfera na sastanku je bila vrlo prijateljska. Skandinavskom bataljonu je iskazana dobrodošlica. Anto Pejčinović i Harah su rekli da se sukob između Muslimana i Hrvata produbljuje. Gradonačelnik je povišenim tonom govorio o tome kako Muslimani ugrožavaju Hrvate. Pejčinovića i Haraha je posebno brinuo 3. korpus Armije BiH u Zenici. U 7. muslimanskoj brigadi 3. korpusa bilo je mnogo muslimanskih fundamentalista. Pejčinović i Harah nisu spominjali da imaju probleme sa 2. korpusom ABiH u Tuzli. Bobovačka brigada je službeno bila dio 2. korpusa. Pejčinović Srbe na tom području nije smatrao prijateljom. Razgovarali smo o komandnom lancu muslimanskih snaga, i iako se ne sjećam pojedinosti tog razgovora, bilo je jasno da su oni pod zapovjedništvom 2. korpusa ABiH u Tuzli. To sam i ja znao jer sam bio u Tuzli i to su mi rekli u 2. korpusu. Siguran sam u to. To znam zbog njihovog načina djelovanja, a čuo sam nekoliko puta da se to spominje.

Rekao sam im da želim vidjeti liniju sukoba prema Srbima. Čudilo ih je što želim obići te rovove jer između bosanskih Hrvata i Srba nije bilo oružanih sukoba. Predložili su mi da obidem njihove položaje na liniji sukoba sa Muslimanima, jer je tamo vladala napetost. Taj

put sam to odbio jer nisam imao nikakva saznanja o napetostima između Muslimana i Hrvata. Insistirao sam na tome da obidem liniju sukoba prema srpskim snagama. Harah i još nekoliko njegovih vojnika, čijih se imena ne sjećam, odveli su me do rovova južno od Daštanskog, nasuprot srpskom selu Brgule. Rovovi su bili dobro napravljeni. Nije bilo nikakve pucnjave, a hrvatski vojnici su stajali uokolo. Rovovi bosanskih Srba su se mogli jasno vidjeti.

Pejčinović je bio nizak, visine oko 1,75 m, i dok je govorio, stalno je gestikulirao. Kosa mu je bila smeđe boje, imao je bradu i nosio naočale. Imao je oko 40-45 godina. Harah je bio viši, oko 1,80 m i imao je oko 45-50 godina. Imao je brkove i smeđu kosu. Nosio je maskirnu uniformu s oznakom HVO-a. Na oznaci je bio detalj sa hrvatske zastave, crveno-bijela šahovnica i natpis HVO. Oznaka je imala tamnozelenu podlogu, dok su slova bila bijela. Te oznake su slične onima pod brojem 2 u knjizi koju ste mi pokazali (Bilješka istražitelja: pokazali smo mu knjigu sa vojnim oznakama). Na nekim oznakama su ispod slova HVO bile dvije ukrštene puške. Vojnici su te oznake nosili na gornjem lijevom dijelu rukava uniforme. Imao sam snažan osjećaj da će se između Hrvata i Muslimana nešto dogoditi jer su se Hrvati cijelo vrijeme žalili na probleme s Muslimanima. Otprilike između 20.9. i 1.10.1993., poslao sam telefaks bataljonu u Švedskoj o napetostima između Hrvata i Muslimana, pošto mi je situacija u Bosni prikazana drugačijom. Nakon toga sam se vratio u Tuzlu.

Otprilike 12. ili 13. oktobra poveo sam pukovnika Henricssona u Vareš u obilazak područja odgovornosti majora Birgera. Prema dnevnom izvještaju NORDBAT-a, uveče 12. oktobra 1993. Harah nas je pozvao na večeru u štab Bobovačke brigade. Na večeri smo bili ja, major Birger, brigadir Henricsson, Branko Brković i Zvonko Dužnović. Mislim da je bio i prevodilac Richard Torkar, ali nisam siguran. Moguće je da je i Krešimir Božić bio tamo. Mislim da je on bio oficir za vezu ili oficir bezbjednosti i uvijek se držao u pozadini kad god sam obilazio Bobovačku brigadu. Božić je bio u izvidnici na /visoravni kod Jezera?/ 13. oktobra 1993. Nakon 25.10.1993. opet sam ga sreo, kad mi je predstavljen kao zapovjednik Bobovačke brigade. Siguran sam u to jer su me uvijek slali njemu, kad god sam na ulazu u bazu brigade tražio da razgovaram sa zapovjednikom.

Božić je imao crnu kosu i bradu. Imao je oko 40-45 godina, bio je visok oko 1,75 m i bio je debeljuškast. Bio je nervozan cijelo vrijeme, na primjer, nije prestajao čupkati bradu. Za večerom je najviše govorio Zvonko Dužnović. Mislim da su ga predstavili kao načelnika za bezbjednost Bobovačke brigade. I on je bio u maskirnoj uniformi sa oznakom HVO-a. Povišenim tonom je govorio kako se Hrvati moraju braniti, jer su ih Muslimani počeli napadati. Rekao je da su se Muslimani borili protiv Hrvata u Kaknju početkom 1993. ili krajem 1992. Mnogo kakanjskih Hrvata je tada otišlo u Kiseljak. Takođe je rekao da će u Bosni pobijediti Hrvati. Harah i Branko Brković su se složili s njim. Bio je to propagandni govor protiv Muslimana. Nisu spominjali nikakve veze između snaga HVO-a u Kiseljaku i Varešu.

Dana 13.10.1993. obišli smo neslužbene linije fronta između Hrvata i Muslimana kod Jezera, zapadno od Borovice. Osim majora Birgera i pukovnika Henricssona, u obilazak su išli i Harah i Brković. Išao je i Božić. Za vrijeme obilaska, Muslimani sa položaja kod Kaknja su otvorili vatru na nas iz lakog naoružanja. Te muslimanske snage su bile pod zapovjedništvom 3. korpusa ABiH. Znam to jer je Kakanj bio područje odgovornosti 3. korpusa. Kad su na nas otvorili vatru, Hrvati su nam rekli: "Vidite, šta smo vam rekli."

S vremenom mi je Branko Brković postao vrlo sumnjiv. Rekao je da je neko vrijeme boravio u Nizozemskoj i da dobro govori engleski. Nosio je maskirnu uniformu s oznakom HVO-a, ali bez oznake čina. Postao sam sumnjičav jer mi se činilo da ne govori istinu. Na primjer, kad god sam ga pitao za šta je službeno zadužen, nikad mi nije dao konkretan odgovor.

Pojavljivao bi se kad god bi izbili neki problemi, ali je uvijek poricao da ima ikakve veze s njima. Kasnije ću objasniti o kakvim se incidentima radi. Brković je bio visok oko 1,85 m, bio je prosječne građe, imao je tamnu kosu i brkove, bilo mu je oko 45-50 godina, ali je djelovao starije.

U štab NORDBAT-a u Tuzli sam se vratio 14. ili 15.10.1993. Jedan dio Kanadske inženjerijske čete je ostao u Varešu do 20 - 23.10.1993. Dana 21. ili 22.10. već je bilo jasno da će izbiti borbe između Muslimana i Hrvata. Prvi znak je bio zauzimanje sela Kopjari od strane Armije BiH. Osmo četa NORDBAT-a, koja je do tada već bila u svojoj bazi u Varešu, postavila je posmatračko mjesto u Kopjarima, odakle je 21.10.1993. javljeno da su borbe počele.

Kao vojni pomoćnik pukovnika Henricssona u štabu NORDBAT-a bavio sam se mnogim pitanjima. U to vrijeme sam bio usredsrijeđen na sve čete NORDBAT-a, a ne samo 8. četu. Od 25.10. do 1.11.1993. u 8. četi sam pomagao majoru Birgeru. Informacije o opštim aktivnostima 8. čete dobivao sam iz UN-ovih dnevnih izvještaja o stanju i izvještajima NORDBAT-ovih oficira za vezu. Svako jutro oficiri za vezu NORDBAT-a – potpukovnik Torping, kapetan Baldestein i poručnik Larsson – sastajali su se sa oficirima za vezu 2. korpusa Armije BiH u Tuzli kako bi razmijenili informacije. Ne znam imena tih oficira za vezu ABiH. Oficiri za vezu NORDBAT-a bi zatim podnosili izvještaje štabu NORDBAT-a.

Širile su se priče o selu Stupni Do.

Sjećam se da mi je major Birger rekao da ga pripadnici Bobovačke brigade nisu pustili u patrolu na područje Stupnog Dola. Nakon što su Muslimani zauzeli Kopjare, na tom je području je blokirano mnogo puteva.

U aprilu 1994., u južno-švedskom listu "Dagblat" pročitao sam članak sa intervjuom sa majorom Birgerom. On je u tom intervjuu rekao da je prije napada na Stupni Do bio u Bobovačkoj brigadi. Tamo je vidio jednu kartu, na kojoj je selo Stupni Do bilo zaokruženo. Članak je napisala Bibi Haggstrom.

Ne bih mogao reći kad sam prvi put čuo za pokolj u Stupnom Dolu. Vjerovatno mi je to rekao neko u štabu u Tuzli ili major Birger. Mislim da sam za to doznao 23. ili ujutro 24. 10. 1993.

Govorilo se da gore sela i da pripadnicima UNPROFOR-a ne dopuštaju da uđu u njih. Dana 21.10.1993. Muslimani su zauzeli Kopjare, a pokolj u Stupnom Dolu se desio nakon toga. Prije Kopjara niko nije ni čuo za Stupni Do. U to vrijeme nismo imali kartu koja bi uključivala podatke o etničkom sastavu mjestâ, pa nismo znali koja su sela hrvatska, a koja muslimanska.

Ne sjećam se šta sam radio 23. i 24.10.1993. do 23:00 sata.

Dana 24.10.1993. oko 23:00 sati bio sam u štabu NORDBAT-a na sastanku sa pukovnikom Henricssonom, na kojem smo razgovarali o napetostima u Varešu. On je prije toga bio na sastanku u Kiseljaku, pa sam htio čuti kako je bilo. Za vrijeme razgovora, nazvali su nas iz čete majora Birgera da kažu da su na njih pucali u Varešu. Henricsson mi je naredio da povedem jedan vod 10. čete NORDBAT-a i uzmem dva oklopna transportera našeg stražarskog voda. Ukupno smo imali pet oklopnih transportera. Pola sata kasnije, krenuli smo prema Varešu.

Henricsson nije išao s nama. Ja sam vodio snage koje su krenule u pomoć Birgeru.

U bazu 8. čete smo stigli 25.10.1993. oko 5:00 sati. Na putu smo bez problema prošli kontrolne punktove ABiH i HVO-a. Prošli smo pored štaba Bobovačke brigade, ali nismo primijetili ništa neobično. Kad smo stigli u bazu 8. čete, razgovarao sam sa majorom

Birgerom. Rekao je da su neki njegovi vojnici još uvijek u centru Vareša i da su ga zvali preko radioveze. Rekao je da su sanitetski oklopni transporteri napadnuti pješadijskim oružjem i ručnim bombama. Vojnici u oklopnim transporterima su uzvratili, pucajući iz topova u zrak. Rekao je da mu je neko iz Bobovačke brigade kazao da u školama drže zatvorenike. Ta osoba ili Vojna policija HVO-a u Varešu mu je dala spisak sa imenima tih zatvorenika. Na spisku je bilo 237 imena. Kako je Birger bio budan cijelu noć, rekao sam mu da ću otići do grada da vidim šta mogu uraditi.

Ujutro 25.10.1993. u 7:00 sati krenuo sam u centar Vareša s vodom od oko 32 vojnika da vidim da li su naši ljudi još tamo. U sjevernom dijelu grada naišao sam na dva oklopna transportera u kojima je bilo oko 15 pripadnika NORDBAT-a. Rekli su da je na njih otvarana vatra i bacane ručne bombe sa udaljenosti od oko dva metra. Rekli su da su to radili pripadnici HVO-a. Primijetio sam da su transporteri oštećeni.

Nakon što su nam ti vojnici podnijeli izvještaj, rekao sam im da se povuku u bazu 8. čete i da se malo odmore. Ja sam s vodom produžio prema centru, do škola. Pukovnik Henricsson je tražio da pripadnici NORDBAT-a što prije ponovno zauzmu položaje u Varešu, kako bi mogli da prate stanje. Stigli smo do glavnog gradskog trga. Ured gradonačelnika se nalazio s lijeve strane trga, a zgrada vojne policije s desne. Na trgu je bilo samo desetak pripadnika HVO-a. Prepoznao sam ih jer su nosili maskirne uniforme s oznakama HVO-a. Na lijevoj epoleti su imali crvenu traku. Tu oznaku nikad prije nisam vidio. Kasnije sam doznao da su pripadnici ABiH, HVO-a i srpske vojske te oznake koristili kada su izvodili vojne manevre. Na trgu sam naišao na Brkovića. Rekao mi je da su te crvene trake znak po kojem se vojnici koji sudjeluju u manevru raspoznaju. Nije rekao ništa više o tim manevrima. I Brković je bio u maskirnoj uniformi sa crvenom trakom na epoleti na lijevom ramenu. Pitao sam ga za napad na naše oklopne transportere, a on je odgovorio nešto u stilu: "Nemojte kriviti mene, ja sam smijenjen i ne mogu davati nikakve informacije ni naredjenja." Rekao je da je zapovjednik Bobovačke brigade smijenjen, ali nije rekao ko ga je smijenio. Pitao sam gdje je Harah. Odgovorio je samo da mu ga je žao jer je "bolestan". Harah nije bio sposoban obavljati dužnost zapovjednika. Brković mi je to rekao na engleskom. Skoro svaki put sam s njim razgovarao na engleskom, jer ga je govorio dosta dobro. Razgovor je voden otprilike prije ručka.

Vratio sa se do transportera i rekao jednoj ili objema posadama u njima da krenu prema kontrolnom punktu HVO-a u južnom dijelu Vareša.

Nakon 15-20 minuta trgov je u pravcu škole projurio auto. Iz auta su izašla trojica muškaraca i ušla u školu. Ured gradonačelnika se nalazio u istom bloku zgradâ. Ne sjećam se marke auta. Ti muškarci su bili u vojnim uniformama, ali se ne sjećam kako su izgledale. Nikad prije te ljude nisam vidio. Sva trojica su imali oko 30 godina i nosili su oružje. Mislim da je jedan nosio kalašnjikov, a druga dvojica pištolje. Bio sam oko 50 metara udaljen od njih. Ušli su u školu, a onda se iznutra začuo pucanj. Učinilo mi se da je pucano iz pištolja. Vrlo dobro raspoznajem takve zvukove, jer radim u vojsci. Moja prva pomisao je bila da je neko u školi ustrijeljen, pa sam krenuo prema ulazu i rekao stražaru da želim ući. Nije nam dozvolio da uđemo. Sa mnom je bio moj prevodilac, Glavan /ime nepoznato/. Rekao sam stražaru da ću otići u štab Bobovačke brigade po dozvolu. Kad sam se vratio do transportera, ugledao sam tu trojicu kako izlaze iz škole. Sjeli su u auto i projurili pored mene. Mislim da su me namjeravali pregaziti, jer su me promašili za samo nekoliko centimetara. Provezli su se, a onda je auto naglo zakočio i počeo se vraćati unazad. Popeo sam se na trotoar i za dlaku me je promašio. Udario je u nekakvu željeznu ogradu iza mene, a zatim je odjurio. Vidio sam da su kola pozadi oštećena. Ti ljudi su se u školi zadržali 5-10 minuta. Ne bih ih mogao više prepoznati. Mislim da se radilo o pripadnicima paravojnih snaga jer nisu nosili vojnu uniformu. Neki su imali dugu kosu, a neki su na rukama imali crne rukavice bez prstiju.

Pripadnici HVO-a obično su nosili maskirne hlače i jakne, a na rukavima su imali oznaku HVO-a. Neki pripadnici paravojnih jedinica su nosili farmerice ili jakne od drugačijeg materijala, a na rukavima nisu imali nikakve oznake. Imao sam dojam da nisu iz Vareša, ali za to nemam dokaza.

Na trgu smo ostali otprilike još pola sata. Jedan transporter s vojnicima je ostao na trgu, a drugi je krenuo prema kontrolnom punktu HVO-a u južnom dijelu Vareša. Prošao sam kroz Vareš koji je bio pust. Dok smo se približavali kontrolnom punktu Vareš Majdan u južnom dijelu grada, ugledao sam posadu oklopnog transportera koji sam tamo ranije poslao kako razgovaraju sa pripadnicima HVO-a. Izašao sam iz transportera i prišao im. Razgovarali smo u prijateljskoj atmosferi. Zatim su se na južnom ulazu u Vareš pojavila dva-tri kombija televizije BBC. HVO im nije dao da prođu. Zamolili su nas za pomoć. Razgovarali smo s pripadnicima HVO-a i oni su ih nakon toga pustili da prođu. Ljudi s BBC-ja su nam rekli da se po Sarajevu i Kiseljaku šire glasine o Stupnom Dolu i Varešu. U ekipi su bila tri-četiri muškarca i jedna žena. Odveo sam ih do centra grada. Intervjuisao me je jedan od reportera. Rekao sam mu šta se prethodne noći dogodilo s našim oklopnim transporterima, da nam nisu dali da uđemo u školu u kojoj su navodno držali zarobljenike, i da su me skoro pregazila trojica muškaraca u autu. Rekao sam ekipi BBC-ja da ćemo ih probati iskoristiti da uđemo u zgradu škole, na šta su oni pristali.

Prije nego što smo krenuli prema školi u Varešu 25.10.1993., iz transportera koji su stajali na kontrolnom punktu radiovezom sam nazvao majora Birgera i rekao mu da pošalje pojačanje. Nakon otprilike pola sata, major Birger je stigao s pojačanjem u oklopnim transporterima. Baza 8. čete u Ponikvi je od centra Vareša bila udaljena oko 2-3 kilometra. Pojačanje je stiglo oko 14:00 sati. Istovremeno je stigao i jedan kanadski vod, kojeg su ranije pozvali kao pojačanje u vezi s nečim drugim.

Zapovjednika tog voda, koji je imao čin poručnika ili kapetana, ali se ne sjećam kako se zvao, obavijestili smo o stanju i on je rekao da će pokušati ući u štab Bobovačke brigade. Ne znam da li je poznao Rajića, ali se sjećam da je rekao da ima dobre veze s bosanskim Hrvatima. Kad se vratio, rekao je da mu nisu dali da uđe u bazu Bobovačke brigade, nakon čega je otišao do ureda gradonačelnika, ali ga ni tamo nisu primili. Kad se vratio, rekao je da se njegova jedinica mora vratiti u Kiseljak prije nego što se smrači. Ekipa BBC-ja je s kamerama došla pred ulaz u školu. Primijetio sam da na trg sa raznih strana u velikom broju pristižu pripadnici HVO-a. Bili su u maskirnim uniformama i izgledali su kao pripadnici regularnih snaga HVO-a. Međutim, ne sjećam se nikakvih pojedinosti vezanih za njihove uniforme. Bili su na prozorima stanova, krovovima i balkonima. Čuo sam ih kako pune oružje i stavljaju rakete u ručne minobacače. Mislim da ih je bilo oko 200.

Približio sam se prednjoj kapiji škole; nisam vidio nikoga ko bi ličio na zapovjednika, niti sam čuo ikoga da daje naredbe. Ljudi iz ekipe BBC-ja su sjeli u kola i počeli se povlačiti jer su vidjeli da situacija postaje opasna. Nakon 15 minuta i ja sam odlučio da se povučemo jer nisam htio riskirati živote svojih vojnika. Povlačili smo se polako kako ne bi izazvali sukob. Major Birger je krenuo među prvima u oklopnom transporteru, a ja sam krenuo posljednji. Svi smo se vratili u bazu 8. čete.

Major Birger i ja smo ostale obavijestili o stanju. Za rano jutro sljedeći dan smo dogovorili sastanak sa zapovjednikom Bobovačke brigade. Mislim da je taj sastanak dogovorio poručnik Lund. Iz Tuzle je došao pukovnik Henricsson. Na sastanak smo išli ja, major Birger i pukovnik Henricsson. Mislim da je s nama išao i Torkar. Do štaba Bobovačke brigade smo se dovezli kolima. Štab je bio smješten u jednom hotelu, a u njegovom restoranu se nalazila vojnička menza. Većina informativnih sastanaka i pregovora sa zapovjednicima Bobovačke brigade održavana je u tom restoranu. Ponekad sam tamo dolazio nekoliko puta dnevno.

Na tom sastanku, koji je održan 25.10.1993., našu stranu u pregovorima je zastupao pukovnik Henriesson. Nisam siguran s kim je pukovnik Henriesson tražio da razgovara kad smo stigli, ali sam pretpostavio da traži zapovjednika brigade, jer je to bio uobičajen postupak. Stražar na ulazu nas je odveo jednom čovjeku, za kojeg sam tokom sastanka sa Božićem doznao da je zapovjednik Operativne grupe Kiseljak Ivica Rajić. Sastanak s Rajićem u restoranu je bio kratak. Osim nas, u restoranu je bilo još 10-15 ljudi, koji su pili i jeli. Kad sam tamo dolazio, obično bi toliko ljudi bilo u restoranu.

Kao što sam rekao, Božić mi je kasnije rekao da je taj čovjek zapovjednik Operativne grupe Kiseljak, pa sam zaključio da je to Ivica Rajić, jer sam znao da se zapovjednik Operativne grupe Kiseljak tako zove.

Rajić je sjedio na stolici i pogledao nas je. Izgledao je umorno. Pukovnik Henriesson mu se obratio. Ne sjećam se šta je tačno rečeno, ali Rajić nije htio razgovarati s nama. Božić je došao po nas i odveo nas u drugi dio restorana. Iz tog dijela nismo mogli vidjeti Rajića. Božić je bio nervozan. Znojio se, čupkao bradu i gledao okolo. Na svim mojim sastancima s njim, uvijek se tako ponašao. Ne sjećam se da nam je rekao koje su njegove dužnosti i funkcija u brigadi. Pukovnik Henriesson je bio ljut i htio je znati zašto je HVO pucao na NORDBAT, što je protivno Ženevskim konvencijama. Božić je odgovorio da mi u NORDBAT-u kršimo Ženevske konvencije jer nosimo oružje iako smo sanitetski korpus. Rekli smo mu da Ženevske konvencije dozvoljavaju vojnom medicinskom osoblju da uzvratu vatru u samoodbrani. Pukovnik Henriesson je Božića zatim pitao da li možemo otići u Stupni Do i obići školu. Božić je to bez obrazloženja odbio. Pukovnik Henriesson to nije prihvatio, ali Božić više nije htio razgovarati, pa smo morali otići. Zapovjednika nisam vidio dok smo odlazili.

Ivica Rajić je bio visok oko 1,80 m i bio je neobrijan. Kosa mu je bila tamna i prosijeda na sljepoočnicama, kao i brkovi. Nosio je maskirnu uniformu. Doimao se umorno i ljutito. Bio je malo deblji i imao je oko 50 godina.

Upravo ste mi pokazali dvije fotografije iz jednog televizijskog izvještaja. Ti su izvještaji opisani u "L'etats d'Urgence, Crimes et Criminels", na stranicama 59 i 61. Čovjek koji se vidi na te dvije slike liči na Rajića. Nisam stopostotno siguran da je to on. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali transkript video zapisa br. 327, L'etats d'Urgence, Crimes et Criminels. 1993. Balkanski arhiv – Video arhiv. Prilog 2).

Vratili smo se u našu bazu da bismo promijenili vozilo i uzeli oklopni transporter. Zatim smo krenuli u Dabravine da ABiH obavijestimo o događajima u Varešu i da im kažemo da nas nisu pustili u školu. Pukovnik Henriesson, ja, mislim i major Birger, i prevodilac krenuli smo oklopnim transporterom u čijoj posadi je bilo pet-šest pripadnika NORDBAT-a. Ne sjećam se kako se zvao prevodilac, ni vojnici koji su išli s nama.

Dana 25.10.1993. oko 20:00 sati krenuli smo iz baze prema Dabravinama. Moguće je da smo na jednoj od kontrolnih tačaka imali problema dok nas nisu pustili da prodemo, ali sam bio u transporteru, pa nisam čuo šta se vani događa. Stigli smo u štab Operativne grupe ABiH u Dabravinama, gdje smo razgovarali sa Hašimom Spahićem. Mislim da je on u međuvremenu umro. On je bio zamjenik zapovjednika 6. operativne grupe 1. korpusa ABiH u Sarajevu i Visokom. Kasnije, u februaru ili martu 1994. imenovan je za zapovjednika 3. operativne grupe u Varešu. Na sastanku je bio i Ekrem Mahmutović. On je bio neka vrsta oficira za vezu. Mislim da je tamo bio i Rovčanin Zuhdija, sekretar gradonačelnika Vareša, Mervane, bivšeg direktora pilane u Varešu. Pukovnik Henriesson je govorio o položaju Muslimana u Varešu i zatvorenicima u školi. Spahić je rekao da se u Stupnom Dolu dogodio pokolj. Ne sjećam se da li je rekao kada se napad dogodio. Bili su ljuti jer NORDBAT nije mogao ući u Stupni Do. Htjeli su da krenemo u potragu za ljudima, i da ih, između ostalih mjesta,

potražimo i u školi. Spahić je rekao da se na brdu Bogoš, istočno od Stupnog Dola, nalaze neki preživjeli. Rekao je da pričekamo na cesti pod brdom i da će nam izbjeglice same prići. Rekli smo mu da ćemo učiniti sve što je u našoj moći. Kasnije sam se pitao kako je Spahić došao do tih informacija.

Dana 25.10.1993., po povratku u bazu NORDBAT-a u Varešu vidio sam jedno pismo koje je predano stražaru na ulazu u bazu. Predstavnici Suda su mi pokazali dokument broj 00258463, s datumom 25.10.1993., Vareš, koji je napisao Ivica Rajić (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument broj 01-704-20/93, broj arhive 00258463, prilog 3). Ne znam da li se radi baš o tom pismu, ali bih po datumu to rekao. Već sam ranije vidio to pismo. HVO nam je svaki dan slao pisma. Prevodili su ih naši prevodioci. Pisma je donosio kurir HVO-a jer je štab Bobovačke brigade od naše baze bio udaljen samo nekih 450 metara.

Imam kopiju tog istog dokumenta, s pečatom ABiH. Original je dostavljen 25.10.1993. u našu bazu u Ponikvi. Koliko znam, Birger je napravio jednu kopiju. Prilažem svoju kopiju. (Bilješka istražitelja: kopiju prilažemo prilogu br. 3).

Dana 26.10.1993., oko 4:00 sati, pripadnici 8. čete su pokušali spasiti muslimanske izbjeglice koje su bile na brdu Bogoš. Ja sam zapovijedao tom operacijom. Sa mnom su išli Ekenheim i posade dva stražarska i dva sanitetska oklopna transportera. Na cesti između Vareša i Dabravina, u blizini brda, postavio sam dva kontrolna punkta. Jedan transporter sam okrenuo u smjeru Vareša, a drugi u smjeru Dabravina. Dva sanitetska transportera su postavljena između njih. Na tim kontrolnim punktovima smo zaustavili nekoliko vozila i razoružali dvojicu pripadnika HVO-a. Mislim da su ti vojnici tražili izbjeglice. Situacija je bila pomalo napeta. Ekenheim je preko megafona pozvao izbjeglice da sidu s brda do nas. Vrh brda je bio oko kilometar daleko i nakon 20 minuta smo ugledali prve izbjeglice. Dugo smo čekali i već smo se spremali krenuti, kad su došli do nas. Mislim da ih je bilo oko 25, s podjednakim brojem muškaraca i žena. Nisam ih stigao brojati jer je situacija bila napeta.

Kad smo stigli u Dabravine, ja i Ekenheim smo razgovarali sa dvije djevojke iz Stupnog Dola, koje su bile na tom brdu. Mislim da sam izvještaj o tome, koji sam napisao rukom, predao starijem zastavniku Draperu, pripadniku kanadske vojne policije UNPROFOR-a u Kiseljaku. Mislim da je Draper s tim djevojkama kasnije razgovarao i da je razgovor snimljen na video traku. Imena djevojaka navedena su u izvještaju. Jedna se zvala Adisa /prezime nepoznato/. Našao sam joj posao u našoj bazi u Varešu i prebacio sam je u PAKBAT prije nego što sam završio svoju misiju, ali ne znam je li još uvijek tamo.

Te djevojke su rekle da je napad na Stupni Do počeo 23.10. u 7:00 sati. Vojnici su opkolili selo. Dolazili su ih svih pravaca, pucali i silovali žene. Sve do kasno naveče palili su kuće. Djevojke nisu vidjele nikoga ko bi im izgledao kao zapovjednik operacije u Stupnom Dolu. Vojnici su na epoletama imali bijele trake, a lica su im bila premazana crnom bojom. Na uniformama su imali oznake HVO-a iz Kiseljaka i HVO-a iz Kaknja. Među njima nisu prepoznale nikoga iz Vareša. Adisa mi je rekla da je iz šume vidjela vojnike kako uvlače tijela u kuće. Mještani su bježali u brda. Pripadnici HVO-a su nekim ljudima pomagali da izađu iz kuća. Nisu im ništa govorili. Adisa je vidjela kako vojnici neke leševe pale, a druge bacaju na krovove kuća.

S tim dvjema djevojkama smo razgovarali u Dabravinama. Hašim Spahić je prisustvovao tom razgovoru. S tim djevojkama nisam razgovarao kad su sišle s brda.

Nakon razgovora, krenuli smo prema našem transporteru. Ugledao sam Adisu, koja je potrčala za Ekenheimom i nešto mu rekla. Kasnije sam ga pitao šta mu je rekla. Rekao je da mu je rekla da su je tokom napada na Stupni Do silovali.

Znao sam da ćemo izbjeglice morati ubrzo prebaciti u Dabravine kako bi izbjegli sukob s HVO-om. Odlučio sam da se ni u kojem slučaju ne zaustavljamo. Cestom prema Dabravinama smo vozili brzinom od 70-80 kilometara na sat. Brinuo sam se zbog dva

kontrolna punkta HVO-a koji su se nalazili na toj cesti. Jedan je bio pokretni kontrolni punkt pored jedne rijeke kod Pajtov Hana. Drugi, stalni kontrolni punkt činio je jedan stari oklopni transporter s točkovima, koji bi HVO postavio na cestu da je blokira. Dok smo se približavali tom kontrolnom punktu, vidjeli smo pripadnike HVO-a kako taj oklopni transporter pomjeraju kako bi blokirali cestu, ali smo mi u zadnji čas prošli pored njih. Zatim smo se približili pokretnom kontrolnom punktu, gdje smo vidjeli pripadnike HVO-a kako uz cestu prenose /?postavljaju/ protutenkovske mine. Uspjeli smo proći i pored njih, dok su nam mahali da stanemo. Znam iz iskustva da su to bile protutenkovske mine. Izbjeglance smo dovezli u centar u Dabravinama. Preuzeli su ih muslimanski predstavnici, a izbjeglance su plakale pri ponovnom susretu sa članovima svojih porodica i drugim seljanima.

Iz Dabravina smo krenuli 26. 10. 1993. oko 8:30 sati. HVO nas je zaustavio na kontrolnom punktu u južnom dijelu Vareša i nije nam dao da prodemo. Čekali smo oko pet sati. Pripadnici HVO su tražili da pregledaju naše transportere. Odbio sam i rekao da oni to od UNPROFOR-a ne mogu zahtijevati. Jedan pripadnik HVO-a je rekao da će nazvati štab. Vidio sam kako s nekim telefonom razgovara, ali ne znam s kim. Kad se vratio, rekao je da su mu iz štaba naredili da nas ne pušta. Nije rekao ko mu je to naređenje dao. Odgovorio sam da ćemo mi ipak produžiti, na šta je on rekao da će u tom slučaju pucati. Krenuli smo i prešli preko konopca koji je bio razapet preko ceste, ali oni nisu pucali na nas. Uspjeli smo da oko kilometar uđemo u Vareš i onda su nas opet zaustavili. Zaustavljeni smo na cesti u centru grada, odmah južno od trga, koja je bila zapriječena kamionom. Na kamionu je bio top kalibra 20-40 milimetara. Na ulicama, po krovovima i balkonima su se pojavili vojnici, kao i ranije. Neki su imali ručne minobacače. Niko nam se nije obraćao, a ni ja nisam ništa govorio. Pukovnik Henricsson je bio na putu ka Bobovačkoj brigadi i nazvao sam ga preko radija da mu javim kakva je situacija. Ostao sam tamo dok se on nije javio.

Pojavio se Brković, kojem sam rekao da sam iznenađen što ga opet vidim. Zatim su stigla jedna bijela kola. Iz njih je izašao čovjek koji je nosio ručni minobacač i rekao nam da transporter maknemo sa ceste. Počeo je vikati i uperio je ručni minobacač u nas. Brković je rekao da se maknemo, jer bi taj čovjek mogao svašta učiniti. Ta vojnik je nosio maskirnu uniformu. Ne sjećam se nikakvih detalja u vezi s izgledom uniforme. Izgledalo je kao da mi prijete. Odgurnuo sam ga. On se zatim okrenuo, sjeo u svoj auto i odvezao se. Pitao sam Brkovića zašto se pripadnici HVO-a tako ponašaju. On je rekao da krijumčarimo Muslimane i tražio je da pregleda naše transportere. Odgovorio sam da to ne mogu dozvoliti. Rekao nam je da stalno izazivamo kritične situacije i provociramo HVO. Ponovio je da ne može ništa učiniti u vezi s tom situacijom. Bio je u maskirnoj uniformi sa oznakom HVO-a. Mislim da nije nosio radiouređaj.

Zatim mi je pukovnik Henricsson javio da dolazi u grad s jednim od oficira za vezu Bobovačke brigade. Kad su stigli, taj je oficir, čijeg se imena ne sjećam, razgovarao sa pripadnicima HVO-a, nakon čega su nas pustili da odemo. Kad je pukovnik stigao, Brković je upravo bio otišao. To se dogodilo oko podne.

Pukovnik Henricsson mi je rekao da smo dobili dozvolu da uđemo u školu i da obidemo Stupni Do. Rekao mi je da odem u školu. Kazao je da će u Stupni Do moći ući oko 14:00 sati, ali je morao pričekati pripadnike Posmatračke misije Evropske zajednice.

Vratili smo se u bazu 8. čete. Oko 14:00 sati sam krenuo prema školi s našim liječnikom Matzschom, majorom Andersonom, oficirom za vezu Bobovačke brigade, kojeg nisam poznavao, i prevoditeljicom. Ona je radila za vojne posmatračke Ujedinjenih nacija. Mislim da se zvala Amra (ne sjećam se prezimena) i da je bila iz Tuzle. Kad smo stigli pred školu, pojavili su se jedan liječnik iz hrvatskog Crvenog krsta i jedna liječnica, Hrvatica, iz bolnice u

Varešu, koji su tražili da uđu s nama. Stražar nas je sve pustio da uđemo. Otišli smo u sportsku dvoranu. Unutra je bilo mnogo ljudi, uglavnom starijih muškaraca. Dozvolili su mi da razgovoram s dva zatvorenika, ali samo uz prisustvo stražara. Doktor Matzsch je pregledao neke zatvorenike. Vidio sam da su ih tukli, ali kad sam pitao otkuda im te ozljede, davali su nelogična objašnjenja. Lica su im bila otečena i u modricama. Na zidu dvorane sam vidio rupe od metka, a na podu je bilo krvi. Bilo mi je jasno da zatvorenici ne mogu slobodno govoriti. Razgovarao sam s onima koji su izgledali najgore. Zatvorenici su sjedili duž zida. Glave su držali između koljena, izgledali su umorno i bezvoljno. Bili su prljavi, a u dvorani se osjećao smrad. Svi zatvorenici su bili stariji od 60 godina. Bili su u civilnoj odjeći. Među njima nisam vidio ni žene ni djecu, a u dvorani nije bilo kreveta, kao ni WC-a. Zatvorenici su sjedili na drvenom podu. Jedan od zatvorenika se zvao Mustafa Operta, broj lične karte 1310930173998. Na oku je imao masnicu. Rekao je da je pao i udario se o cipelu. Pitao sam ga da li ga tuku, na što je on ćutao. Rekao je da su mu dali kruha i vode. Rekao je da ne zna ništa o rupama od metka na zidu. Imao je oko 65-70 godina. Rekao je da su po njega došli u stan istog dana kad su Muslimani napali Kopjare, 21.10.1993. Mislim da Muslimane do tada nisu odvodili iz njihovih domova. Drugi zatvorenik s kojim sam razgovarao zvao se Aslan Kurtsaj, broj lične karte 1806939173976. Ne sjećam se koliko je godina mogao imati. Tresao se, ovratnik mu je bio krvav i na licu je imao ranu. Bio je preplašen. Rekao je da pripadnici HVO-a prema njemu dobro postupaju. Rekao je da ga je u Varešu /privela?/ ABiH.

Pripadnik vojne policije NORDBAT-a Peter Ohlund šetao je dvoranom, dok su hrvatski stražari pratili šta ja radim. Ohlund mi je rekao da mu je jedan zatvorenik rekao da ljude odvođe na strijeljanje i da su za to odgovorni Ivica Rajić i njegovi ljudi. Ne znam u kojoj je mjeri taj čovjek govorio iz vlastitog iskustva, ali je to među lokalnim stanovništvom bila poznata stvar. Na prvobitnom spisku zatvorenika bilo ih je 237. Mislim da ih je u dvorani bilo oko 66. Pitao sam stražare šta zatvorenici rade tokom dana, a on mi je rekao da su cijelo vrijeme u dvorani i da sjede. Nisu nam dali da ih fotografišemo. Mislim da smo to tražili, ali nam nisu dopustili.

Bosanske Hrvate smo upozorili da ćemo se vratiti i da želimo sve te zatvorenike zateći u dvorani. Preko prevoditeljice sam zatvorenicima poručio da međunarodna zajednica zna za njih i da ćemo raditi na njihovom oslobađanju. Rekao sam im da je pritvaranje starih ljudi, pogotovo onih koji nisu vojno angažovani, protivno međunarodnom zakonu. Počeli su pljeskati. U školi nisam vidio žene ni djecu. Činilo se kao da u tom zatvoru u školi nema zapovjednika. I liječnik, Hrvat, i liječnica su rekli da su uslovi u zatvoru neprihvatljivi. Zatvorenici nisu imali uslove za održavanje higijene i nedostajal im je hrana. O tome sam razgovarao s liječnikom, Hrvatom. Bio sam otvoren i rekao sam da znam o čemu se radi i da to neću dopustiti. On mi je odgovorio: "Šta ja tu mogu?"

Tog liječnika nisam više nikada vidio. Kasnije, ali se ne sjećam tačno kada, sekretarica Crvenog krsta u Brezi, Muslimanka, rekla mi je da je taj liječnik sudjelovao u batinanju zatvorenika u jednoj drugoj školi. Davao je stražarima upute mogu li nastaviti s batinanjem ili moraju prestati zbog mogućnosti da zatvorenik umre. Liječnicu nisam više nikad vidio.

Nakon što su Muslimani "oslobodili" Vareš, jedan zatvorenik iz druge škole, koji je govorio švedski, rekao je jednom pripadniku NORDBAT-a, čijeg se imena ne sjećam, da iz škole nakon našeg obilaska više nisu nikoga odvodili niti su zatvorenike tukli. Prije našeg obilaska zatvorenike su odvodili i neki od njih se nikad nisu vratili.

Pričalo se da u Vareš Majdanu ima jedna stanica vojne policije, gdje su neke zatvorenike odveli i tamo ih ubili. Informacije o tome je dobio i major Birger. Švedski vojnici su kasnije obišli tu stanicu i oslobodili neke zatvorenike. Nisu našli nikakve leševe, ali su ljudi koje su

zatekli bili pretučeni. U stanici je bilo oko 25 ćelija. ABiH nam je često davala takve informacije. U velikom broju slučajeva ne bismo ništa otkrili. Vidio sam samo ljude koji su bili zatvoreni u školi.

Na povratku u bazu su me obavijestili o događajima u Stupnom Dolu. Pukovnik Henriesson je rekao da je imao dosta problema da uđe u selo, da je ostao samo nakratko i da je tamo ostavio jedan vod da pazi na ostatke kuća. Bio je bijesan; rekao sam njemu i Birgeru da bi trebalo obići drugu školu. U obilazak škole su trebali ići i dr. Bjorn Borgvall i dva prevodioca.

Dana 26.10.1993., nakon sastanka s Božićem u štabu, dobili smo dozvolu da obidemo i drugu školu. Henriesson, koji nas je vodio, bio je bijesan zbog onoga što je zatekao u Stupnom Dolu.

Uveče istog dana, otprilike oko 20:30 sati, zajedno sa dr. Bjornom Borgvallom, jednim prevodiocem i dvojicom vojnih policajaca krenuo sam u tu drugu školu, koja se nalazila oko 500 metara od prve škole. Išli smo oklopnim transporterom i kad smo stigli, otišli smo do stražara. U specijalnom izvještaju 8. čete, na stranici broj 6, vidio sam da se prevodilac prezivao Glavan. Rekao sam stražaru da imamo dozvolu da uđemo i da smo već obišli drugu školu. Pustio nas da uđemo. U školi je bilo oko 166 zatvorenika. Sjedili su uz zid. Bili su mlađi, među njima je bilo i dječaka u dobi od 13-15 godina. Dok smo obilazili prostoriju gdje su se nalazili, jedan od njih je na moje iznenađenje na švedskom rekao: "Oni jauču po cijelu noć." Nastavio sam obilaziti prostoriju, pretvarajući se da ga nisam primijetio. Kao što sam već rekao, uslovi u toj školi su bili jednako loši kao i u prvoj.

Stražari su nam rekli da sa zatvorenicima možemo razgovarati u drugoj prostoriji u prisustvu jednog od njih. Prvi zatvorenik kojeg smo odabrali nije bio onaj koji je govorio švedski. Postavljao sam im ista pitanja, na primjer, kako prema njima postupaju i da li ih mogu obići članovi njihovih porodica. Prvi zatvorenik s kojim smo razgovarali davao je slične odgovore kao i zatvorenici u prvoj školi. Rekao je da prema njemu dobro postupaju, ali da ima problema pri mokrenju i zamolio nas je za pomoć. Rekao sam stražaru da dovede liječnika. U međuvremenu sam dr. Borgvalla poslao po drugog zatvorenika, a prethodno smo se dogovorili da ćemo odabrati onoga koji govori švedski. Stražar je Borgvalla pustio da ode po zatvorenika bez pratnje, pa je Borgvall imao priliku s njim nasamo razgovarati. Kad ga je doveo, preko prevodioca sam mu postavio ista pitanja. On je rekao da su uslovi u zatvoru dobri. Kasnije sam od Borgvalla doznao da mu je taj čovjek rekao da su 15-20 minuta prije našeg dolaska najgore slučajeve odveli na sprat. Sve vrijeme njegovog boravka u školi zatvorenike su odvodili na sprat, gdje su ih batinali. Neki se više nisu vratili. Čuo ih je kako jauču. Zbog toga je rekao: "Jauču po cijelu noć." Rekao je i da zatvorenike ne tuku stražari. Rekao je ovo: "U školu ponekad dolaze pijani ljudi u grupama po dva-tri, odvođe zatvorenike na sprat i tuku ih. Neke od njih i ubiju, nakon čega odlaze." Rekao sam stražarima da želimo pogledati šta ima na spratu. Stražar je to odbio i rekao da za to nemamo dozvolu. Rekao sam im da moraju poboljšati uslove za zatvorenike i da ću ih smatrati odgovornim za sve što budu uradili zatvorenicima.

Otprilike 27.10.1993. dobili smo dozvolu da obidemo prostorije na spratu, ali nam tada nisu dali da obidemo prizemlje. Ispred obje škole smo postavili oklopne transportere kao posmatračke punktove. Rekao sam posadi da prati ko ulazi i izlazi. Ubrzo su se na tim punktovima počele okupljati muslimanske izbjeglice koje više nismo mogli otjerati.

Ispred škola su stražarili lokalni vojni policajci, koji su nosili maskirne uniforme sa oznakama vojne policije HVO-a, na kojima je pisalo VP. VP znači "Vojna policija". Preko ramena i oko pasa su nosili bijele kožne oprtače tipične za vojnu policiju. Neki od njih su na prsima imali

metalne značke, sa crveno-bijelom šahovnicom. U futroli na opasaču, koja je bila bijele boje, imali su pištolje. Kad god smo ih pitali ko je odgovoran za zatvorenike u tim školama, odgovarali su da ne znaju i da samo izvršavaju naredjenja svojih zapovjednika. Iako smo navaljivali, nikad nam nisu rekli ime nijednog zapovjednika. Nisam imao dojam da ti stražari nisu sa tog područja.

Ispred škola smo svaki dan vidali vojnike u crnim uniformama. Nosili su crne jakne i crne hlače, a na ušima su imali naušnice. Većina je imala dugu kosu i brade. Na njihovim uniformama nisam vidio nikakve oznake. Znao sam da bosanski Hrvati kontaktiraju sa Srbima, ali ne znam jesu li ti vojnici u crnim uniformama bili Srbi ili bosanski Hrvati. Do 25.10.1993. nisam ih tamo vidao.

O vezama između Srba i bosanskih Hrvata. Mahmutović i Spahić su mi rekli da Muslimani iz Stupnog Dola trguju sa Srbima hranom i drugom robom. To je ekonomski ugrožavalo bosanske Hrvate jer su i oni trgovali sa Srbima.

Svi su znali za tu trgovinu. Ja to lično nikad nisam primijetio. Kasnije, u julu 1994. vidio sam kako bosanski Hrvati vrše smjenu svojih snaga i to preko srpskog područja, od Kiseljaka do Daštanskog. Odnosi između Srba i bosanskih Hrvata u to vrijeme nisu bili dobri, pa je logičnije da su hrvatske snage prelazile preko srpskog područja u jesen 1993., kad su odnosi bili mnogo bolji. Na karti sam različitim bojama označio pravce preko kojih je vršena smjena snaga. (Bilješka istražitelja: prilog 4).

Znam da je Ivica Rajić bio u dobrim odnosima sa Delićem, zapovjednikom Ilijaške brigade Romanijskog korpusa srpske vojske. Delić mi je rekao da se s Rajićem sastao nekoliko puta i da su imali dobre odnose. Delića sam sreo krajem juna ili u julu 1994. Rekao mi je tada da su Hrvati glupi što nisu tražili pomoć od Srba kad su Muslimani napali Vareš. Priznao je da su hrvatske civile iz Vareša pustili da preko njihove teritorije pređu u Kiseljak. To se dogodilo u oktobru 1993.

Kad sam se uveče 26.10.1993. vratio u bazu 8. čete, pukovnik Henriesson mi je rekao da ćemo oko 06:00 sati ujutro oklopnim transporterima krenuti u Stupni Do. Prema Izvještaju o stanju NORDBAT-a od 26.10.1993., pukovnik Henriesson je dobio dozvolu za ulazak u Stupni Do. To je tačno. U Stupni Do smo krenuli 27.10.1993. i primijetio sam da su ceste i dalje blokirane. Prethodno smo tražili i pojačanje od BRITBAT-a, ali ne znam ko je to dogovarao.

Dana 27.10.1993., oko 06:00 sati ujutro, s pukovnikom Henriessonom i jednim vodom švedskih vojnika krenuo sam u Stupni Do. Vod se sastojao od oko 30-40 pripadnika NORDBAT-a. Mislim da su s nama u jednom transporteru krenuli i pripadnici stražarskog voda. Došli smo do južnog kontrolnog punkta HVO-a, gdje su bila dva ili tri vojnika HVO-a. Tamo smo se sreli sa jednim vodom BRITBAT-a od 30-40 vojnika, koji su bili u oklopnim transporterima tipa Warrior čiji je zapovjednik bio major Hunter. Na cesti su bile postavljene protutenkovske mine. Ne sjećam se da li je tamo bilo novinara. Nisam ih vidio. U Stupnom Dolu sam naišao na jednu televizijsku ekipu, ali su oni stigli nakon nas. Mislim da je Hunter rekao da im tri ili četiri pripadnika HVO-a ne daju da uđu u Vareš i pitao je pukovnika Henriessona šta da radi. Pukovnik Henriesson mu je rekao da mi idemo u Stupni Do. Sa pukovnikom Henriessonom sam ručno sa ceste maknuo mine, kao i konopac koji je bio razapet preko nje. To je razbjesnilo hrvatske vojnike koji su rekli da će zvati svog zapovjednika, ali se smo mi nastavili put. Vojnici nisu spomenuli ime tog zapovjednika.

Sa oklopnim transporterom sa švedskim vojnicima i BRITBAT-om smo prošli pored još jednog kontrolnog punkta HVO, kod tunela, gdje je pukovnik Henriesson ranije imao problema.

Zbog kontrolnog punkta smo morali da prođemo ispod željezničkog nadvožnjaka, kroz tunel. Na cesti u tunelu su bile postavljene protutenkovske mine. Pukovnik Henriesson je odlučio da se transporterom predemo prugu, pa da se nizbrdo spustimo na cestu na drugom kraju tunela. BRITBAT je išao za nama.

Za to vrijeme nam je javljeno da iz štaba Bobovačke brigade kreće kamion sa 40-milimetarskim topom. Mislim da je kamion ugledao major Birger, koji nam je to dojavio. Trebalo nam je 20 minuta da predemo put od kontrolnog punkta na južnom kraju Vareša do Stupnog Dola. Odlučili smo da jedan Warrior ostavimo na strmom, uskom, vijugavom dijelu ceste iznad Vareša. Nije se ništa dogodilo, pa smo produžili prema Stupnom Dolu. Vidio sam ljude raštrkane po brdima iznad sela. Činilo se da nas posmatraju. Bio sam predaleko da bih vidio o kome se radi ili kako su obučeni. Sve kuće u Stupnom Dolu su bile oštećene. Po selu se širio strašan smrad, kao od roštilja, a na nekim mjestima vatra je još tinjala. Ne sjećam se kakve je boje bio dim. U selu nismo zatekli nikoga od mještana. Selo sam obišao sa majorom Hunterom. Kuće sam pregledao iznutra. Pripadnicima voda u Warriorima sam rekao da zamijene švedski vod koji je tamo bio od prethodnog dana.

Prilikom obilaska Stupnog Dola vidio sam desetak leševa. Na karti sela sam označio približne lokacije gdje su se ta tijela nalazila (bilješka istražitelja: prilog 5). U jednoj kući, koju sam na karti označio brojem 1, vidio sam tijela tri žene, koje su izgledale zaklane. Prepoznajem ta tijela i prizore na slikama koje ste mi pokazali. (bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali snimke iz albuma Međunarodnog krivičnog suda o pokolju u Stupnom Dolu. Snimke je napravio Bernard Petterson, oficir Engleske kraljevske mornarice: rolna 1, snimci 1-24).

Na snimcima br. 8-11 na rolni br. 4 prepoznao sam tijelo muškarca sa teškim opeklinama, koje sam našao na mjestu koje sam na karti označio brojem 2. (bilješka istražitelja: prilog 5. Svjedoku smo pokazali snimke br. 8-11 sa rolne br. 4).

Na snimcima br. 18-21 na rolni br. 5 prepoznao sam tijelo starijeg muškarca koji je ubijen iz vatrenog oružja. Tijelo sam našao na mjestu koje sam na karti označio brojem 3 (bilješka istražitelja: prilog 5. Svjedoku smo pokazali snimke br. 18-21 sa rolne br. 5).

Na snimcima br. 2-5 na rolni br. 2 prepoznao sam tijelo starijeg muškarca koji je s leđa bio ubijen iz vatrenog oružja. Tijelo je ležalo pored jednog stabla, na brdu. Vidio sam ga na mjestu koje sam na karti označio brojem 4 (bilješka istražitelja: prilog 5. Svjedoku smo pokazali snimke br. 2-5 sa rolne br. 2).

Na snimcima br. 29-32 sa rolne br. 1 prepoznao sam tijelo ili tijela s teškim opeklinama. Moguće je da se radilo o više tijela. Vidio sam ih na mjestu koje sam na karti označio brojem 5 (bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali snimke br. 29-32 sa rolne br. 1).

Prilikom obilaska sela vidio sam gore navedene ostatke ljudskih tijela.

U nekim slučajevima nisam mogao odmah prepoznati da li se radi o ljudskim ostacima. Nailazili smo na spaljene ostatke nečega, za šta bi, tek kad bismo se približili, utvrdili da je ljudsko tijelo. Na brdu smo našli i leš uginule krave. Po selu je bilo mnogo leševa krava i ovaca. Ne znam čime su kuće potpaljivane. Nisam osjetio miris benzina.

Upravo ste mi pokazali snimke Stupnog Dola u posjedu Suda i mogu reći da se radi o tačnom prikazu onoga što sam tamo vidio. Pored tijela muškarca koje sam prepoznao na snimcima 16-19 na rolni broj 4 nalazili su se meci. Iako nisam zagledao to tijelo i nisam primijetio te metke, očekivao bih da bi više metaka eksplodiralo zbog blizine gorećeg tijela. Iako ne znam na kojoj temperaturi metak eksplodira, blizina vatre u kratkom vremenu može izazvati

eksploziju. U ovom slučaju, očekivao bih da je izgorjelo više metaka s obzirom na blizinu tijela, osim ako tamo nisu ostavljeni nakon što je tijelo eksplodiralo (bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali snimke 16-19 na rolni broj 4).

Granata na snimku 25 na rolni 6 liči na granatu "kućne izrade". Iako nisam obišao čitavo područje Stupnog Dola i nisam primijetio tu granatu, mogu reći da sam već vidao takve naprave "kućne izrade" i ta na slici mi liči na takvu napravu. (bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali snimak 25 na rolni broj 6).

Na temelju svog vojnog iskustva, mislim da je ručna bomba na snimcima 36 i 36A na rolni broj 3 ostavljena tamo nakon paleži. Vidim da je tlo ispod bombe spaljeno. Da se bomba tamo nalazila dok je gorjela vatra, eksplodirala bi od vreline (bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali snimke 36 i 36A sa rolne broj 3).

Dana 27. 10. 1993., u Stupnom Dolu sam prilikom tog prvog obilaska proveo nekoliko sati. Otprilike u vrijeme ručka, iz Stupnog Dola sam krenuo u oklopnom transporteru prema bazi 8. čete. Pukovnik Henricsson već je bio otišao. Vodovi BRITBAT-a i NORDBAT-a su ostali u selu. Nakon ručka, u Stupni Do sam poveo desetak televizijskih ekipa, u kojima je bilo oko 20 ljudi. Mislim da su među njima bile ekipe američke televizijske stanice ABC i jedna francuska ekipa. Novinari su inače po informacije uvijek dolazili u našu bazu. S nama je u Stupni Do krenuo jedan oklopni transporter. Pukovnik Henricsson nije išao s nama. Mislim da se vratio u Tuzlu. Na putu do sela nismo imali nikakvih problema. Tunnel nije bio blokiran i ne sjećam se da sam na kontrolnim punktovima HVO-a vidio ikakve vojnike.

U Stupnom Dolu sam sreo brigadiru Ramseya i još neke ljude za koje sam pretpostavio da su njegovi vojnici iz Kiseljaka, a koje tada nisam poznao. U selu se već okupilo mnogo ljudi. Došli su i neki pripadnici Vojne policije UN-a iz Kiseljaka. Kasnije sam se u bazi 8. čete sastao s jednim pripadnikom tog tima, nizozemskim majorom. Htio je da posudi našeg fotografa, ali sam mu rekao da nam je potreban. Ne sjećam se koji je dan bio.

Sa mnom i Ramseyem je razgovarala jedna televizijska ekipa. Bili su sa BBC-ja. Nisam gledao taj intervju. Ne sjećam se tačno šta sam rekao, ali sam vjerovatno govorio o onome što se dogodilo kada sam tog jutra stigao u Stupni Do. Kasnije, 29.10.1993., Ekrem Mahmutović i Spahić su mi rekli da je ono što je rekao Ramsey pokvarilo planirani sastanak između Mahmutovića i Božića. Ramsey je navodno Božića nazvao ratnim zločincem. Muslimani su rekli da ne žele razgovarati s ratnim zločincima. Major Birger i Božić su takođe sudjelovali u dogovorima za taj sastanak, ali Mahmutovića nisam mogao uvjeriti da dođe, jer Muslimani nisu htjeli razgovarati s ratnim zločincima.

Taj drugi put sam u Stupnom Dolu proveo oko dva sata. Za taj drugi odlazak tamo nisam imao nikakva određena naređenja. U bazu 8. čete sam se vratio u oklopnom transporteru s njegovom posadom. Televizijske ekipe nisam poveo nazad.

Kasnije tog dana, 27. oktobra, s majorom Birgerom i poručnikom Lundom sam krenuo u štab Bobovačke brigade da dogovorim sastanak između HVO-a i ABiH. S nama je krenuo i jedan od naših prevodilaca, ne sjećam se koji. Mislim da je to bio Torkar. Moram spomenuti da su nam stražari u štabu Bobovačke brigade, kad god smo tražili da razgovaramo sa zapovjednikom, uvijek odgovarali da on nije u štabu ili da je na terenu. Kad smo stigli u štab, tražili smo da razgovaramo sa zapovjednikom. U restoranu su za jednim stolom sjedila petorica-šestorica vojnika. Nosili su maskirne uniforme i na njima oznake HVO-a, na kojima je pisalo "Kiseljak". Smijali su se, a Birger je upitao prevodioca o čemu pričaju. Prevodilac je rekao da su im stražari rekli da ja, Birger i Lund želimo razgovarati o onome što se dogodilo u Stupnom Dolu. Jedan od stražara je došao po nas i uveo nas u restoran. Unutra je bilo više

ljudi nego inače. Izgledalo je kao da se nešto slavi. Pili su, galamili i smijali se. Rekli smo im da nemaju razloga za slavlje. Više se ne sjećam, ali mislim da je Birger rekao, ili sam to ja rekao: "Mi znamo, vi znate, a i svijet zna šta ste napravili u Stupnom Dolu. Doći ćete i vi na red." Bili smo prilično bijesni. Smijeh je zamro i neko je upitao: "Vi mislite da smo to uradili mi?", na što smo mi odgovorili: "Da." Nakon toga, vojnici su učitali. Bili su u uniformama regularnih snaga HVO-a i među njima nisam vidio nikoga u nekakvoj neobičnoj uniformi. Neki su na rukavima imali oznake na kojima je pisalo "HVO Kiseljak". Grb na oznaci je bio drugačiji od onoga kojeg su nosili pripadnici HVO-a iz Vareša i na njemu su bile žuta, zelena i crvena boja. Mislim da bih taj grb mogao prepoznati. Nisam ga vidio u vašoj knjizi sa vojnim oznakama.

Na kraju su nas doveli do Božića, koji je sjedio u jednom separeu. Mislim da je bio sam. Bio je još nervozniji i više se znojio nego inače, i čupkao je bradu. Rekli smo mu šta smo vidjeli u Stupnom Dolu. Pitali smo ga zašto ubija žene i djecu i kakav je to način ratovanja. Iako se ne sjećam tačno kako je išao taj razgovor, znam da je rekao da zna šta se dogodilo u Stupnom Dolu i da sve strane to tako rade jer bi inače izgubile rat. Razgovor je vođen u vrlo napetoj atmosferi. Bili smo bijesni. Tražili smo objašnjenje, ali nam je davao nejasne odgovore. Izbjegavao je odgovore na konkretna pitanja i govorio je da on nije odgovoran. Razgovarali smo i o dogovorima za sastanak između predstavnika Bobovačke brigade i ABiH, ali se ne sjećam jesmo li išta dogovorili. Ne znam jesmo li razgovarali o Rajiću i drugima. Pred kraj sastanka, Božić više nije bio tako nervozan. Prije nego što smo krenuli, čak se i nasmijao.

Ne sjećam se da li je Božić tada spominjao Kopjare. O tome je govorio skoro svaki put kad smo se sretali. Hrvati su Kopjare uvijek upoređivali sa Stupnim Dolom i govorili: "Vidite šta su Muslimani uradili." Ne znam pojedinosti o događajima u Kopjarima, ali major Birger je bio tamo.

Bazu Bobovačke brigade sam napustio s majorom Birgerom. Ne sjećam se da li sam se vratio u bazu 8. čete ili sam išao u štab ABiH. Često sam na razgovore s bosanskim Hrvatima išao sa majorom Birgerom. Sa predstavnicima ABiH sam obično razgovarao sam. Mislim da sam u štabu ABiH nakon incidenta u Stupnom Dolu bio najmanje 20 puta. bilo je toliko mnogo sastanaka da se sad ne sjećam ko je bio na svakom od njih. Obično sam razgovarao sa Ekremom Mahmutovićem, Hašimom Spahićem, gradonačelnicom, njenom sekretaricom i zapovjednikom 322. brigade Zijatom Kamenjašem, koji ja danas zapovjednik Vareške brigade ABiH.

Moguće je da smo nakon sastanka u štabu Bobovačke brigade održali sastanak sa gradonačelnicom Vareša, koja je bila Muslimanka. Birger i ja smo bili zabrinuti da bi Muslimani mogli napasti Vareš pa smo htjeli dogovoriti pregovore između HVO-a i ABiH. Razgovarao sam i sa Muslimanima i sa Hrvatima da vidim da li će biti moguće organizovati sastanak između njih. Muslimani su na jednom od tih sastanaka pitali zašto Krešimir Božić mora biti uključen u pregovore. Rekli su da mu ne vjeruju i da je on samo pijun. Rekli su da odluke donose Rajić i Anto Pejčinović. Nisu rekli otkuda to znaju. Rekao sam im da moramo pregovarati sa Božićem zato što je on zapovjednik. Muslimani su pristali da se sastanak održi 29. oktobra 1993. u 10:00 sati, a kasnije se i Božić s tim složio. Sastanak je trebao biti održan u Pajtovom Hanu, na ničijoj zemlji. Birger je Božića na mjesto sastanka trebao dovesti u oklopnom transporteru. Ja sam trebao dovesti Ekrema Mahmutovića. Birger i ja smo u oklopnim transporterima trebali doći na mjesto sastanka, koje se nalazilo pored jedne crvenobijele kuće uz cestu u Pajtovom Hanu. Dogovoreno je da transporteri budu stražnjim dijelom okrenuti jedan prema drugom i da Božić i Mahmutović razgovaraju kroz stražnja vrata transportera. Na taj način bi dok pregovaraju bili zaštićeni u oklopnim transporterima.

Ukoliko bi se nešto neplanirano desilo, vrata bismo zatvorili i odmah napustili mjesto sastanka.

Ne sjećam se da sam sa Birgerom i Hansom Flackom imao sastanak u štabu Bobovačke brigade 28. oktobra 1993. Ponekad bih imao i po deset sastanaka dnevno, pa se ne sjećam svih.

Na jednom od sastanaka u štabu Bobovačke brigade u Varešu, vidio sam kako iz štaba izlaze Srbi. Zapravo smo ih vidjeli kod recepcije kad su izlazili sa sastanka s bosanskim Hrvatima. Sastanak je bio završen kad smo mi stigli. Mislim da je to bilo 28. oktobra 1993. Mislim da sam vidio trojicu-četvoricu Srba. Znao sam da se radi o Srbima jer su imali kape na kojima su bila četiri ćirilčna slova S. Bili smo zabrinuti zbog mogućeg srpskog napada, jer bi u tom slučaju, ukoliko bi oni uspjeli napraviti prodor prema sjeveru, NORDBAT 2 bio presječen. Tada sam prvi put vidio Srbe i bosanske Hrvate zajedno. Prije toga sam znao da se o tome govori. Nakon 29. oktobra 1993. nastavili smo održavati sastanke s obje strane.

Ujutro 29. oktobra 1993. krenuo sam po Ekrema Mahmutovića i preko radioveze nazvao Birgera da mu kažem da s Božićem krene prema mjestu sastanka. Birger je Božića uspio izvući iz štaba Bobovačke brigade. Otišao sam u Dabravine, gdje sam razgovarao sa Hašimom Spahićem, gradonačelnicom Vareša i Ekremom Mahmutovićem. Nisam ih uspio nagovoriti da krenu sa mnom u Pajtov Han. Pitao sam Mahmutovića je li spreman, a on je odgovorio da nije. Spahić ili gradonačelnica, ne sjećam se tačno ko od njih dvoje, rekli su da ne žele pregovarati sa Božićem jer je on ratni zločinac i zato ne žele ići u Pajtov Han. Gradonačelnica je rekla da je vidjela videosnimak na kojem je brigadir Ramsey rekao BBC-ju da je za pokolj u Stupnom Dolu odgovoran Božić i da je on ratni zločinac. Odgovorio sam da nemamo dokaza da je Božić za to odgovoran, ali da nisam vidio BBC-jev snimak. Rekao sam da griješe što ne žele ići na pregovore jer je to prilika da se spriječe mogući sukobi u Varešu. Muslimane je u to bilo teško uvjeriti, jer se stalno na vijestima govorilo o Stupnom Dolu. Pošto su odbili da odu u Pajtov Han, preko radioveze sam nazvao Birgera da mu kažem da Božića vrati u Vareš, jer nisam bio siguran da mu se može garantovati sigurnost. Kasnije, u bazi 8. čete, Birger mi je rekao da mu je Božić rekao da nije iznenađen što se Muslimani nisu pojavili na pregovorima.

Uveče 29. oktobra 1993. Božić je poslao pismo u 8. četu. Tražio je da postavimo osmatračnice u hrvatskim selima Magulica, Stojčići i Maoča. Bojali su se mogućeg napada ABiH. Kad sam vidio pismo, to veče sam otišao u štab Bobovačke brigade. Tamo me je primio Božić. Tada nas je prvi put molio za pomoć. Preznojavao se, a pogled mu je bio zamišljen. Rekao je da je primio pismo u kojem je pisalo da će 2. korpus ABiH krenuti u napad. Rekao sam mu da ću to provjeriti. Ne sjećam se koji prevodilac je bio sa mnom. Božić nije rekao od koga je dobio to pismo, ali sam pismo vidio sljedeći dan i u njemu je pisalo da ga šalje 115. brigada HVO-a iz Živinica kod Tuzle. Mom prevodiocu nisu dali da pročita pismo, ali sam ga vidio na stolu. Vidio sam da ga je poslao štab brigade HVO-a u Živinicama, ali nisam vidio nikakav potpis na njemu.

Na tom sastanku u štabu Bobovačke brigade, Božić mi je rekao da nemamo pravo prevoziti tijela sa tog područja jer će to izazvati nepotrebne napetosti. Iako nije izrekao konkretnu prijetnju, rekao je da "mi, to jest HVO, to ne možemo dopustiti". Rekao sam mu da će UN nastaviti prevoziti tijela dopustio on to ili ne. Birger i ja smo odlučili da ja razgovaram s Božićem, jer sam ja bio u Stupnom Dolu i bolje sam poznao stanje. Ne sjećam se ko je tada prevodio naš razgovor.

Nakon sastanka s Božićem, vratio sam se u 8. četu i jednom vodu naredio da u tim selima postavi osmatračnice. Obavijestio sam štab NORDBAT-a i oni su to pokušali da pregovaraju sa zapovjednikom 2. korpusa ABiH u Tuzli.

Dana 30. oktobra 1993., u Brezu je prevezeno 16 tijela. Dan ranije, 29. oktobra, tijela su stavljena u sanduke, koji su utovareni na kamion, koji je preko noći bio pod stražom. Dr. Ericsson je zapisao osnovne podatke o polu, i dobi tijela, mjestu pronalaska i mogućem uzroku smrti. Prilažem te podatke i crtež s označenim mjestima u Stupnom Dolu gdje je on ta tijela našao. (Bilješka istražitelja: prilog 6). Tijela smo prevezli u bolnicu u Brezi. Ja sam u oklopnom transporteru išao ispred kamiona s tijelima jer sam se bojao da bi HVO nešto mogao pokušati. Tijela su ostavljena u mrtvačnici bolnice u Brezi. S nama je bila i ekipa BBC-ja, koja je sve to snimila. Tijela je preuzeo glavni liječnik. Ne sjećam se kako se zvao. Pričekali smo još oko sat vremena da iz Sarajeva stigne tim za identifikaciju. Stigla su dva čovjeka, ali ne znam kako su se zvali. Nisam prisustvovao nikakvim pregledima niti obdukcijama tijela. Ne znam gdje su ta tijela pokopana.

Dana 30. oktobra 1993., u vrijeme ručka, u našu bazu je stiglo pismo u kojem je pisalo da su Muslimani napali Dubošticu i da iz jednog od četiri sela južno od Duboštrice stiže 2.000 hrvatskih izbjeglica, koji tvrde da Muslimani napadaju i vrše pokolje nad Hrvatima. Iz Bobovačke brigade su tražili da NORDBAT nešto preduzme. Krenuo sam prema tom području i usput naišao na izbjeglice kojih je bilo duž cijele ceste. Rekli su nam da Muslimani ubijaju Hrvate i čine svakakve zločine. Kad smo stigli do Duboštrice, zaustavili su nas Muslimani, na istom mjestu na kojem su zaustavili i vod /kao u originalu/. Pokušao sam pregovarati s njima. Razgovarao sam s jednim poručnikom iz bataljona vojne policije iz Tuzle koji je napao to selo. Dobro je govorio engleski. Rekao je da nas ne može pustiti u selo. Odgovorio sam mu da ću radio-vezom nazvati Tuzlu i tražiti dozvolu. Nazvao sam ih, ali mi nisu htjeli dati dozvolu. Rekao sam tom poručniku da mi je njegov zapovjednik rekao da mogu ući u selo. Znao sam da zbog udaljenosti svojom opremom nije mogao stupiti u vezu sa svojim zapovjednikom, pa sam blefirao. Na kraju me je pustio da uđem u selo. U selu nije bilo nikakvih tijela niti su kuće bile zapaljane. Glasine su bile neistinite. Razgovarao sam sa jednom staricom, Hrvaticom, koja mi je rekla da nije bilo ubijanja ni paleži. Kasnije smo obišli i jedan logor za hrvatske ratne zarobljenike, koji su držali Muslimani. Koliko sam mogao vidjeti, prema njima se nije postupalo loše. Bili su smješteni u podrumu bez svjetla i grijanja, ali je to bilo normalno s obzirom na okolnosti. To je bilo u selu Careva Čuprija. Muslimanima sam rekao da mi daju spisak zatvorenika. Zatim su Muslimani doznali od njihovog zapovjednika da nisam dobio dozvolu da uđem u selo, pa su mi rekli da moram otići.

Rano ujutro 30. oktobra 1993. zapovjednik voda 8. čete, kapetan Carlson, rekao mi je da ih Muslimani ne puštaju u sela. Kasnije tog dana, sastao sam se s Božićem i rekao mu šta sam vidio u Duboštrici. Bio je ljut što nas nisu pustili da uđemo u ostala sela. Rekao je i da je prisiljen nabaviti tenkove. Rekao sam mu da znam da on nema nikakvih tenkova, na što je on odgovorio da ja znam o čemu on govori. Vjerujem da je tenkove namjeravao dobiti od Srba. Taj incident mi je pokazao da HVO saraduje sa Srbima. U to vrijeme u štabu Bobovačke brigade nisam vidao Rajića.

Nekoliko večeri, dok sam bio u 8. četi, išli smo u potragu za ženama i djecom za koje su Muslimani tvrdili da su ih Hrvati odveli i da ih kriju. Nismo našli nikoga. Znam da je Birger 1. novembra 1993. u policijskoj stanici u Varešu našao oko dvadeset pretučenih muškaraca.

Javili su mi da mi je brat poginuo u saobraćajnoj nesreći, pa sam se 1. novembra 1993. vratio u Tuzlu, a 2. novembra sam produžio za Švedsku u kojoj sam ostao dvije sedmice. Nakon toga sam se opet vratio u Tuzlu. U to vrijeme na vlasti u Varešu su bili Muslimani. Ostao sam u Tuzli kao Henricssonov vojni pomoćnik. U aprilu 1994. vratio sam se opet u Vareš, gdje sam bio zapovjednik čete sve do augusta 1994.

Nakon tog datuma, NORDBAT je premješten na sjever, a vareško područje je preuzeo Pakistanski bataljon. PAKBAT se još uvijek nalazi tamo. U Švedsku sam se vratio u oktobru 1994.

Mislim da je Rajićev zapovjednik bio Petković ili Roso. Srpski pukovnik Delić mi je rekao da je Rajić bio oficir JNA i da je u HVO-u unaprijeđen. Delić mi je rekao i da mu je Rajić dobar prijatelj. Ne sjećam se kada mi je Delić to rekao, možda na drugom ili trećem sastanku s njim u ljeto 1994. Nije mi rekao u kojem razdoblju su bili dobri prijatelji.

Nisam nikad dobio nijedan izvještaj o silovanjima. Muslimani su govorili da u štabu Bobovačke brigade i u jednoj kući istočno od Vareša, u kojoj je bio štab neke jedinice, kao taoce drže žene. Tu informaciju nije bilo moguće provjeriti. U restoranu u štabu su radile neke žene, ali ne znam jesu li bile bosanske Hrvatice ili Muslimanke, a nisam se ni raspitivao.

Zvonko Dužnović je bio oficir bezbjednosti. Nisam ga nikad vidio kad bi došlo do incidenata. Mislim da je ubijen u Kiseljaku s pet hitaca. To su mi rekli Ekrem Mahmutović i Spahić. Mislim da je razlog ubistva bio novac.

Nikad nisam upoznao Ivicu Gavrana. Čuo sam za njega. Često su ga spominjali kao vrlo gadnog tipa. To sam čuo od Ekrema i Spahića. Po njihovom mišljenju, gadni tipovi su bili: Ivica Rajić, Zvonko Dužnović, Anto Pejčinović i Ivica Gavran.

Vidio sam jedan videosnimak francuskog kanala 1 ili 2, radilo se o filmu "Maturica". U filmu je prikazan razgovor sa jednim vojnikom iz Kiseljaka, koji je opisivao napad na Stupni Do. Na filmu su prikazani ljudi kako se vraćaju u Stupni Do i popravljaju svoje kuće. Pokušali su razgovarati i sa Ivicom Rajićem, ali on nije pristao. Nisam ga baš dobro vidio. Snimak je bio loš tako da ne mogu sa sigurnošću reći da je čovjek s kojim su razgovarali bio Ivica Rajić. Na snimku sam vidio i Adisu. Upravo ste mi pokazali fotografiju žene na stranici broj 50 transkripta filma "L'etats d'Urgence". To je Adisa, izbjeglica iz Stupnog Dola, koja je bila na brdu i s kojom smo Ekenheim i ja razgovarali u Dabravini. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali fotografiju žene, koja se nalazi na stranici broj 50 transkripta TV filma "L'etats d'urgence", prilog 7).

Hrvate i Muslimane smo krajem marta 1994. konačno nagovorili da pregovaraju. U aprilu 1994. osnovao sam pododbor za sprovođenje sporazuma o primirju između HVO-a i ABiH. Bilo je vrlo teško nagovoriti ih na pregovore. Nijedna strana nije htjela prihvatiti predstavnike druge strane. Često sam morao putovati od Daštanskog do Vareša. Jedan od hrvatskih predstavnika se zvao Stjepan Miličević, živio je u Kiseljaku, ali je bio izbjeglica iz Vareša. Njegovo sudjelovanje je bilo sporno za načelnicu opštine Vareš. Rekla je da je Miličević neprihvatljiv jer je bio upleten u događaje u Stupnom Dolu. Nije rekla ništa više o tome.

Hrvati su odgovorili da je njezin stav nerazuman. Kako i Hrvatima jedan muslimanski predstavnik nije bio prihvatljiv, Muslimani su na kraju pristali da na pregovorima sudjeluje i Miličević. Na prvi sastanak u Varešu doveo sam četvoro-petoro Hrvata iz Kiseljaka. Među njima je bio i Miličević. Dobro je govorio njemački pa sam razgovarao s njim za vrijeme vožnje. Odavao je dojam kao da je bankar ili neko ko barata novcem. Zbog toga sam pomislio da možda ima veze sa švercom u Stupnom Dolu. Kad sam ga uveo u sobu za sastanke u bazi 8. čete, neki članovi lokalnog osoblja su se naljutili. Čuo sam da su Adisa i druga djevojka iz Stupnog Dola vrisnule od straha kad su ga ugledale. Kad sam Adisu pitao zašto se boji, rekla mi je da su joj vojnici rekli da su ujutro 23. oktobra 1993., prije napada na Stupni Do, tamo vidjeli Miličevića. Muslimani su tada rekli da Miličević ne može prisustvovati sastanku.

Zbog reakcije tih djevojaka, kao i onog što mi je Miličević rekao o svom bankarskom iskustvu, stekao sam dojam da on mora nešto znati o napadu na Stupni Do. On je u to vrijeme

stanovao u hotelu u Kiseljaku. Nisam ga pitao o onome što su mi rekle Adisa i ta druga djevojka.

Miličević je bio visok oko 180 cm, bio je debeo i imao je oko 50 godina. Nosio je naočale, a kosa mu je bila svijetlosmede boje. Imao je rijetku bradu i svijetlu put.

O Emilu Harahu mogu reći da sam ga opet sreo u Daštanskom otprilike u aprilu 1994. Bio je oficir bezbjednosti u Bobovačkoj brigadi. Nestao je nekoliko sedmica kasnije. Raspitivao sam se gdje je. Rekli su mi da je sa svojom ženom, Srpkinjom, prešao na srpsku stranu. U to vrijeme, brigada se nalazila u Daštanskom. Hrvati su štab brigade u Varešu zapalili početkom novembra 1993.

Pokazan mi je dokument br. G5-3117-1/93, s datumom 23. oktobar 1993., koji je sastavio general [REDACTED]. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument s arhivskim evidencionim brojem 00315359, prilog 8). Taj dokument se odnosi na smjenu Ante Pejčinovića, Zvonka Dužnovića i Ivice Gavrana. Sjećam se da sam taj dokument vidio i u bazi 8. čete.

Provjerio sam svoje bilješke i vidio da smo priloženi dokument 25. oktobra 1993. primili iz štaba UNPROFOR-a u Kiseljaku. Primili smo ga satelitskim telefaksom.

Siguran sam da sam Antu Pejčinovića sreo nakon 23. oktobra 1993. u štabu Bobovačke brigade. Mislim da je to bilo 25. ili 26. oktobra, jer sam u bazu 8. čete stigao 25. oktobra. Sreli smo se u prolazu. Samo sam se rukovao s njim, nismo razgovarali jer on nije govorio engleski. Nije izgledao kao da je zatvorenik. Doduše, izgledao je umorno. Prepoznao sam ga iz Vareša.

Tada nisam znao za taj telefaks o njemu i drugoj dvojici, jer bih se u tom slučaju pitao šta on radi tamo.

Pokazan mi je dokument broj 03/07-53-10/93, s datumom 24. oktobar 1993., koji je potpisao Vinko Lučić. On je bio oficir za vezu HVO-a u Kiseljaku. Sjećam se da sam taj dokument vidio u bazi 8. čete u Varešu. Radi se o zahtjevu za pomoć u istrazi navodnog pokolja Muslimana u opštini Vareš (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument s arhivskim evidencionim brojem 00315358, prilog 9).

Sjećam se dokumenta koji smo 25. oktobra 1993. dobili od zapovjedništva UNPROFOR-a.

Dokument je poslan našoj bazi u Varešu. U njemu je bilo i jedno pismo od [REDACTED].

Predstavnici Suda su mi pokazali taj dokument, broj 03/7-56-10/93, koji nosi datum 24. oktobar 1993., a koji je [REDACTED] tog dana u 23:15 sati poslao zapovjedniku Bobovačke brigade u Varešu. Sjećam se da sam vidio taj dokument. Odnosio se na neodložno obustavljanje svih borbenih aktivnosti protiv UNPROFOR-a. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument s arhivskim evidencionim brojem 00326076, prilog 10).

Petković je pisma obično slao preko komande UNPROFOR-a u Kiseljaku. Kad god je komanda UNPROFOR-a 8. četi slala neki dokument, slala je i njegovu kopiju štabu NORDBAT-a u Tuzli. Iz HVO-a nam nisu mogli direktno slati telefaks poruke jer smo mi imali satelitsku antenu. Koliko znam, 8. četa nikad nije direktno od Petkovića dobila telefaks.

Prilažem jednu od kopija izvještaja o situaciji (Sitrep) i specijalnih izvještaja o situaciji u Bosni i Hercegovini. Odnose se na događaje na tom području. U oktobru 1993. bio sam na službi u Bosni i Hercegovini. Izvještaji su pisani na švedskom i engleskom jeziku. Dok sam vam davao ovu izjavu, pregledao sam te izvještaje da osvježim sjećanje. (Bilješka istražitelja: ovaj dokument je prilog broj 11).

MKSJ-u u Hagu sam u julu 1995. poslao kopiju dnevnika Dagbok 8. Pansarskyttekompaniet, NORDBAT 2 BA01 UNPROFOR Bosnien-Hercegovina 1993-1994. Taj dnevnik, koji sam Sudu poslao u julu 1995., koristio sam za vrijeme ovog razgovora kao podsjetnik. Dnevnik je pisan na švedskom jeziku. (Bilješka istražitelja: ovaj dokument je prilog broj 12).

Pokazali ste mi fotografiju na stranici 11 kopije /?primjerka/ švedskog časopisa Sormlands-Gripen, iz 1994. godine. Na fotografiji vidim Branka Brkovića. Na slici gleda direktno u vas. Nosi maskirnu uniformu. Sjećam se kad je ta fotografija snimljena. Bilo je to na našoj osmatračnici u centru Vareša. Nekoliko minuta prije nego što je fotografija snimljena, zaustavio sam se na toj osmatračnici jer su vojnici rekli da im se prijeti. Tamo je bio i Brković, a vojnici su mi rekli da im on prijeti. Pitaoh sam ga zašto prijeti našim vojnicima. Odgovorio je da po gradu stvaramo kaos pokušavajući zaštititi izbjeglice. Rekao sam da na to imamo puno pravo i da ćemo to i nastaviti raditi i da ne smije više prijetiti vojnicima. Nekoliko minuta kasnije, stigao je načelnik našeg štaba, pukovnik Alf Gorsjo. Razgovarao je s nama i slikao Brkovića. To je fotografija u ovom časopisu. Brković je zbog toga pobjesnio. Rekao je pukovniku da mu preda fotoaparata. Ovaj je to odbio. Rekao sam Brkoviću da ću mu kasnije donijeti tu fotografiju, kako ne bi bilo problema. Pristao je na to. Neko vrijeme sam ostao na osmatračnici. Brković je zatim otišao. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument pod evidencionim arhivskim brojem 00325980-00326031. Pomenuta fotografija je na stranici broj 11, evidencioni arhivski broj 00325990, prilog 13).

Pokazali ste mi dokument broj 01-716-1/93, koji nosi datum 26. oktobar 1993., a poslao ga je Krešimir Božić. Sjećam se da sam to pismo već ranije vidio. Koliko se sjećam, ono je dostavljeno na ulazu u bazu NORDBAT-a u Varešu 26. oktobra 1993. Birger ga je fotokopirao i meni je dao kopiju. Pismo dokazuje da je u to vrijeme zapovjednik Bobovačke brigade bio Božić. Pokazali ste mi engleski prijevod pisma. To je isto pismo koje smo primili 26. oktobra 1993. (Bilješka istražitelja: svjedoku smo pokazali dokument s evidencionim arhivskim brojem 00258464, prilog 14).

Prilažem svoju kopiju tog pisma jer se na njemu nalazi pečata. (Bilješka istražitelja: kopiju smo priložili prilogu broj 14).

POTVRDA SVJEDOKA

Izjava mi je glasno pročitana na engleskom jeziku i sadrži sve što sam rekao po svom znanju i sjećanju. Izjavu sam dao dobrovoljno i svjestan sam da se može upotrijebiti u sudskom postupku pred Međunarodnim sudom za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991., kao i da mogu biti pozvan da javno svjedočim pred Sudom.

Potpis: /potpisano/

Datum: 2. 12. 1995.

/potpisano/

06134598

--13 kolovoz 2007--

SVJEDOK

IME: HANS DANIEL EKBERG

Državljanstvo: švedanin

Zemlja porijekla: Švedska

Datum rođenja: 23/05/1963

Ime roditelja: MAJ BRITT EKBERG i LENNART EKBERG

Zanimanje: Poslovni čovjek

Adresa stanovanja: Rua Bueno Brandão Br. 444, Villa Nova Conceição, São Paulo/SP, poštanski broj: 04509-021

Adresa na poslu: Rua Alcides Ricardini Neves, 12 cj. 1110, São Paulo/SP, Poštanski broj 04575-050.

Dokument – RNE V418944-T

Jeste li pismeni? Da.

Pod prisegom, svjedok, upozoren na kazne u slučaju lažnog svjedočenja, kad je upitan o vezama s navedenim osobama izjavljuje da nije u vezi.

Na pitanje odgovara: "da je on osoba iz svjedočenja na strani 23. Svjedok potvrđuje cjelokupan sadržaj svog iskaza sa strane 25/69, datog Međunarodnom sudu naznačenog datuma. Potvrđuje da je njegov iskaz istinit te da je svjestan da može biti gonjen zbog krivog svjedočenja. Svjedok potvrđuje da je pogledao cjelokupan sadržaj medija (CD-R) na strani 111, potvrđujući da predstavlja ono što je on vidio i o čemu je izvijestio, a dokument "0036-7230-0036-7230" ne sadrži nikakvu sliku na crnoj ploči koja se vidi na lijevoj strani dokumenta te s toga ne zna što ta ploča predstavlja," **Kad je došao red na Saveznog državnog tužitelja govoriti, nema pitanja. Kad je došao red časnog predstavnika Udruge advokata Brazila/SP, nema pitanja. TO JE SVE.** Pročitao i složio se dolje potpisani. Ja, _____ (Marcelo Silvestre Salvino), pomoćnik, RF 5713 otkucao.

SUDAC:

SVJEDOK:

06134599

SAVEZNI DRŽAVNI ODVJETNIK:

(AD HOC) ADVOKAT OBRANE

TUMAČI

06134593

Pravosudni organ

Svezno pravosuđe

1. Pravosudno pododjeljenje države São Paulo

7. Kazneni sud

bilješka o SURADNJI I ZAJEDNIČKOJ PRAVNOJ POMOĆI U KAZNENOM
DJELU Br. 2007.61.81.007034-7

ODLUKA

Dana trinaestog kolovoza dvije tisuće sedme u 14:00 sati u São Paulu na Saveznom kaznenom forumu u sudnici 7. Suda u nazočnosti saveznog suca Dr. ALI MAZLOUM i mene doljespomenutog pomoćnika počelo je suđenje u navedenom postupku. Nakon najave rasprave i ustanovljenja stranaka u postupku, osobe nazočne na raspravi su: Savezni tužitelj Dr. RODRIGO FRAGA LEANDRO DE FIGUEIREDO, ad hoc branitelj Dr. ANTONIO DE OLIVEIRA MONTEIRO, OAB/SP 45.374, predstavnik Udruge advokata Brazila, odjel São Paulo/SP, tumači za engleski jezik gđa. EUNICE HARUMI OYAKAVA R.F. 2088 i gosp. JOSE MORAES, RF 1009, te konačno svjedok HANS DANIEL EKBERG. Potom je započelo saslušanje svjedoka, odvojeno, tj. u /?zatvorenoj sjednici/. Nakon toga, Savezni sudac je donio odluku: "1) Ustanovljuje se honorar ad hoc advokata obrane u visini jedne trećine minimalnog honorara prema platnoj listi važećoj u vrijeme plaćanja. /?Ubilježba plaćanja/. 2) Ovim se potvrđuje da je svjedok HANS DANIEL EKBERG pročitao cijeli sadržaj svjedočenja koji je dao Međunarodnom sudu, na stranama 23/70 navedenog dokumeneta, potvrđujući ga kao i osobne podatke te sadržaj CD-R na strani 111. 3) Te tako ulazi u zapisnik da je medij (CD-R) potpisan od strane deponenta "HANS DANIEL EKBERG" te od strane suca i u nazočnosti svih. 4) Ovi se dokumenti imaju vratiti u Ministarstvo pravosuđa a jedan primjerak ima se čuvati u arhivi. Ubilježiti kome je dostavljeno nakon registracije. 5) Nazočnim osobama je dostavljiva ova Odluka" TO JE SVE. Pročitao i složio se, poslano i potpisano. São Paulo, 13 kolovoz 2007. Ja _____(Marcelo Sivestre Salvino), pomoćnik, RF 5713, otkucao.

SUDAC:

SVJEDOK:

SAVEZNI DRŽAVNI ODVJETNIK:

(AD HOC) ADVOKAT OBRANE

TUMAČI